

OSTAVA IZ NOVE KASABE

Ostava je otkrivena u jesen 1968. godine, na lokalitetu Kik, oko 1 km od Nove Kasabe (opština Vlasenica), prilikom zemljanih radova na proširivanju seoskog puta. Kao što se to često događa, nalaz je bio raznesen. Jedan dio sačuvan je zahvaljujući Milivoju Stanovjeviću, radniku Osnovne škole u N. Kasabi, a naročito intervenciji I. Bojanovskog (Zavod za zaštitu spomenika kulture Bosne i Hercegovine u Sarajevu), koji je obišao nalazište, prikupio ostatak ostave i zabilježio potrebne podatke.

Po izvještaju I. Bojanovskog kojeg mi je, zajedno s nalazima ljubazno stavio na raspolaganje, sačuvani dio čini približno jednu trećinu ostave. Preostali, veći dio, odnio je neki Miloš Lukić iz susjednog sela i, navodno, bacio. Ostava je ležala plitko ispod površine zemlje, po svemu sudeći, u zemljanoj posudi, od koje je sačuvano nekoliko fragmenata.

Opis nalaza:

Sačuvani dio ostave sastoji se isključivo od ukrasnih ploča (3 primjerka) i različite bronzane dugmadi (434 primjerka). Dvije ukrasne ploče oštećene su, kako izgleda, prilikom nalaženja. Materijal je u cjelini čitav, dobro očuvan i bez polomljenih komada. Prema tome, nije u pitanju ostava stare bronzane, prikupljene za pretapanje, nego ostava novih, po svojoj prilici neupotrijebljenih objekata. Vjerovatno zbog uslova u kojima su ležali, bronzani predmeti bili su dobrim dijelom zarasli u »divlju« patinu, pa su ih morali posve očistiti. Sudeći po vanjskom izgledu (boji), svi predmeti, izuzev velike krstaste ukrasne ploče (T. I, 1), izrađeni su od iste legure — od bronzne s relativno malom količinom kositra, odnosno s visokim procentom bakra. Jedino je velika krstasta ploča bila izlivena od materijala drugog sastava koji, kad se površina očisti, daje blijedožutu »mesinganu« boju.¹

Zastupljeni su sljedeći tipovi:

1. Veća bronzana ukrasna ploča s krstom u sredini, ljevena, ukrašena koncentričnim rebrima i zarezima — 1 primjerak: T, I, 1.

2. Manja bronzana ukrasna ploča s krstom u sredini, takođe ljevena, ali tanja, ušica nije dobro izlivena. Koncentrične kružnice u sredini izvedene su šestarom, a periferne kružnice, kao i šrafura, izvedene su slobodnom rukom i stoga ponešto nepravilne — 1 primjerak: T. I, 2.

3. Bronzana ukrasna ploča bez ušice, izgleda takođe izlivena, debljine kao prethodna. Dvije rupice u sredini naknadno probijene; urezane linije uz rub izvedene upotrebom šestara, a šrafura slobodnom rukom; centralni motiv (četiri spojena spiralna diska) izveden upotrebom šestara (konstrukcija spirale pomoću koncentričnih kružnica sa dva blizu postavljena središta) — 1 primjerak: T. I, 3.

4. Veće bronzano dugme sa dvije ušice — 1 primjerak: T. I, 4.

5. Kupasto bronzano dugme s ušicom, deblje ljeveno, sa sitnim rebrima i kanelurama na vanjskoj površini — 2 primjerka: T. I, 5.

6. Dugme istog tipa, profilacija slabije izražena, ušica ekscentrična — 1 primjerak: T. I, 6.

7. Velika količina jednostavne dugmadi s ušicama, koja se uglavnom razlikuje po veličini (prečniku), i to:

a) Prečnika oko 24 mm — 9 primjeraka: T. I, 7.

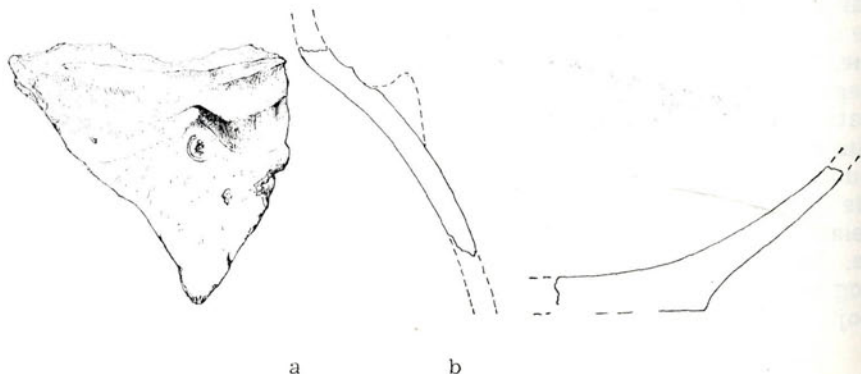
b) Prečnika oko 21 mm — 234 primjerka: T. I, 8.

c) Prečnika oko 18 mm — 161 primjerak: T. I, 9.

d) Prečnika oko 16 mm — 21 primjerak: T. I, 10.

e) Prečnika oko 12 mm — 5 primjeraka: T. I, 11.

Od sačuvanih keramičkih fragmenata nije moguće dobiti ni približnu grafičku rekonstrukciju. Moguće je da se radi i o divije posude, slične fature, možda jedan veći sud i jedna zdjela (poklopac?). Karakteristična su samo dva fragmenta: dio dna (Sl. 1, b) i dio rame na s početkom vrata; na ramenu grubo izvedene široke kanelure i jedna bradavica (Sl. 1, a). Dosta grub rad, boja u prelomu siva, bez primjese pijeska; s vanjske strane deblji crvenkastosmeđi premaz koji je na površini ovlaš uglaćan i uglavnom tamnosive boje; s unutrašnje strane nešto tanji premaz, dosta dobro uglaćan, crno ispečen.

Sl. 1. (a, b)

Ostava je, kako vidimo, dosta jednostavna po sastavu. Šteta je što je sačuvan samo manji dio, pa ne znamo da li se sastojala isključivo od ukrasnih ploča i dugmadi, što bi bio zanimljiv podatak. Hronološka determinacija ne zadaje mnogo teškoća. Ukrasne ploče s krstastim srednjim dijelom (T. I, 1, 2) dobro su poznate iz većeg bro-

ja ostava u Podunavlju. Po mišljenju Ks. Vinski—Gasparini, one pripadaju karakterističnim oblicima druge faze Urnenfelderkulture našeg Međurječja, tj. vremenu od posljednjih decenija 13. do kraja 12. stoljeća st. e.² U istom pravcu upućuje nas i dugme sa dvije ušice (T. I, 4), zastupljeno u nekoliko ostava navedene faze u Međurječju Save i Drave³, kao i u ostavi iz Boljanića kod Gračanice u sjevernoj Bosni⁴. Deblje ljevena bronzana dugmad sa koncentričnim sitnim rebrihama ili kanelurama na površini (T. I, 5, 6) takođe su zastupljena u ostavama navedenog doba (Otok—Privlaka, Brodski Varoš), a i u grobovima glasiuačkog područja, npr., u tumulu Kosovo—Rogatica i Plješevica I⁵. Teže je naći bliže analogije za ukrasnu ploču bez ušice iz naše ostave (T. I, 3). Tipološki su joj samo donekle srodne ukrasne pločice bez ušica sa Glasinca (Planje, tumulus I, grob 2, Maravići, tumulus III); vrlo zanimljivu kombinaciju daje nam tumulus V iz Brezja, južno od Glasinca: tamo je nađena jedna ukrasna ploča s krkastim srednjim dijelom, ali sa dvije rupice umjesto ušice na sredini (kao kod našeg primjerka na T. I, 3); u tom istom grobu nađena je i jedna bronzana fibula derivirana iz tipa Golinjevo, koja je i bila glavni oslonac za dataciju glasiuačkih grobova s velikim ukrasnim pločama u fazu III c (10—9. stoljeće st. e).⁶ U vezi s našim primjerkom T. I, 3 vrijedilo bi pomenuti i ovalnu pločicu iz Lašve, koja pokazuje izvjesnu bliskost u kompoziciji i identičnost u tehničkom izvođenju spiralnih diskova.⁷ Ako pažljivije promotrimo urezani ukras na našoj manjoj krkastoj pločici (T. I, 2), lako ćemo zapaziti da je on i po motivima i po tehnici veoma blizak onom sa pločice bez ušice, gotovo kao da ga je radila ista ruka. To je isti onaj fini urez koji nalazimo i na već pomenutim ukrasnim pločicama sa Glasinca, a zatim i na poznatim nalazima iz Velikog Mošunja, Tešnja i Krehina Graca.⁸ Stoga bi se, možda, smjelo pretpostaviti da obje ove pločice (a po svoj prilici i sva ostala dugmad, izrađena od iste legure) predstavljaju proizvod jedne lokalne radionice (u centralnoj ili istočnoj Bosni); strani predmet, porijeklom iz neke druge radionice, bila bi, u tom slučaju, samo velika krkastata ploča (T. I, 1), izrađena, kako je rečeno, od drugačije legure.

Određen stepen stilske srodnosti s navedenim glasiuačkim ukrasnim pločicama i drugim pomenutim nalazima iz centralne Bosne i iz Hercegovine — koji svi pripadaju već prvim stoljećima prvog milenija — ne bi smjelo bitnije da utiče na datiranje ove naše ostave. U pitanju je jedna šira stilska srodnost, ali ne i istovjetnost, kako u obliku samih predmeta tako i u pogledu kompozicije i motiva. Osim toga, poznate ogrlice sa glasiuačkog područja, koje u suštini pripadaju ovom istom stilskom razvoju (samo njegovoj ranoj fazi), mogu se staviti u vrijeme od kraja 13. do kraja 12. stoljeća st. e.⁹ Stoga mislim da bi hronološki okvir koji dobijamo komparacijom sa ostavama Međurječja (od posljednjih decenija 13. do kraja 12. stoljeća) bio, najvjerovatnije, vrijeme izrade predmeta koji su u ovu ostavu dospjeli, uz rezervu da se ne bi mogao isključiti i nešto kasniji datum, možda do kraja faze Ha A po srednjoevropskoj terminologiji (do posljednjih decenija 11. stoljeća). Kako se radi o novim, možda i neupotrijeblje-

nim predmetima, vjerovatno pripremljenim za prodaju, to bi u isto vrijeme bio i hronološki okvir ukopavanja ostave.

Što se tiče posude u kojoj su predmeti ležali, može se reći da je u pitanju oveći, dubok sud, vjerovatno trbušast (bikonično-zaobljen) i sa visokim vratom. Široke kose kanelure i bradavice na ramenu odužu izvjesnu srodnost s nekim tipovima posuda mlađe faze belegiške grupe,¹⁰ mada je u pitanju, po svoj prilici, lokalni proizvod. Možemo samo žaliti što ni ovom prilikom nije sačuvana čitava zemljana posuda u kojoj je ostava bila pohranjena, što bi bio dobar oslonac za hronološko određivanje jednog keramičkog oblika na ovom području.

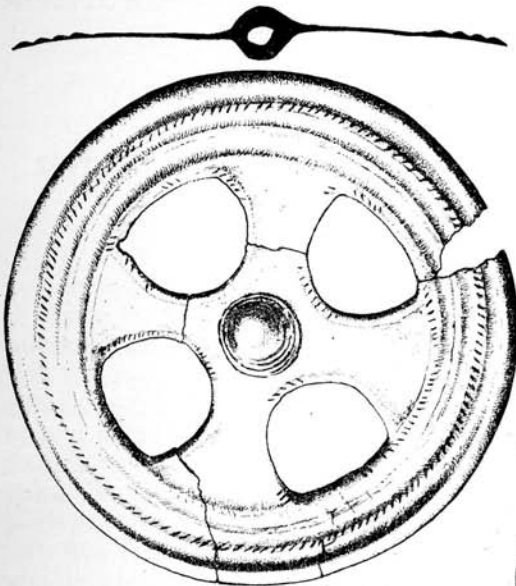
NAPOMENE:

- 1 Hemijske analize nisu vršene
- 2 KS. VINSKI — GASPARINI, Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj, Zadar 1973, str. 96, sl. 3 (up. i Tab. 53, sl. 39; Tab. 58, sl. 4, 5, 15).
- 3 Ibid., Tab. 45, sl. 18; Tab. 57, sl. 24, 25 itd.
- 4 R. JOVANOVIĆ, Dve preistorijske ostave iz severoistočne Bosne, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne II, Tuzla 1953, str. 23. i d., sl. 34, 36.
- 5 A. BENAC — B. ČOVIĆ, Glasinac I, Sarajevo 1956, T. X, 9; T. XXII, 12; grobne cjeline, na žalost, nisu poznate, pa ostaje sporno da li ova dugmad pripadaju fazi Glasinac IIIc (kako smo ih tada opredijelili Benac i ja) ili možda idu uz starije nalaze iz navedenih tumula.
- 6 Ibid., str. 33—34, T. XXXV, 1, 2; T. XXXX, 1; T. XXXXII, 1 (Brezje); za datiranje groba iz Brezja vidi i Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, NS sv. XXVI, 1971, str. 322.
- 7 V. RADIMSKI, Arheološke crtice iz Bosne i Hercegovine, GZM, sv. VI, 1894, str. 431—432, sl. 5.
- 8 Č. TRUHELKA, Jedan odličan nalaz bronzane dobe iz Velikog Mošunja (Lašva), GZM, sv. XXV, 1913, str. 325—336. sa navedenom literaturom za Tešanj; za Krehin Gradac v. M. MUCH, Der Bronzeschatz von Krehin Gradac Mitt, der K. K. Central — Kommission XIV, Wien 1888, S. 7—15, te Š. LJUBIĆ, Popis arheološkog odjela I, Zagreb 1889, str. 98—100.
- 9 Up. Glasinac I, str. 31; one su u glasi-načkim grobovima povezane s pojavom igala tipa »Mohnkopfnadel« za čije se datiranje, na glasi-načkom području, još ponajbolje može primijeniti već poodavno izrečen sud Merharta (cit. Glasinac I, str. 32).
- 10 Up. N. TASIĆ, Praistorija Vojvodine, Novi Sad 1974, str. 240—244, sl. 201, 202.

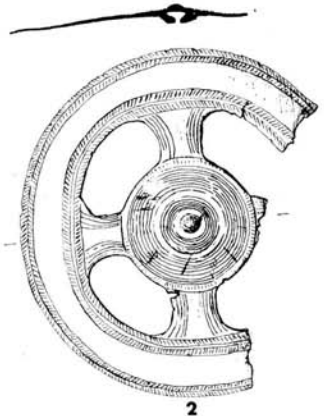
HORTFUND AUS NOVA KASABA (VLASENICA, OSTBOSNIEN)

Der Hortfund wurde 1968. gelegentlich des Ausbesserns der Dorfstrasse etwa 1 km. von Nova Kasaba entdeckt. Bronzengegenstände lagen in einen Tongefäss vermutlich in Form einer bikonischen Halsurne, von der nur kleinere Teile erhalten blieben. (Bild 1) Gleichfalls ist auch der grössere Teil des Hortfundes (etwa 2/3 der Bronzegegenstände) zugrunde gegangen. Der Vorhandene Teil besteht aus 3 bronzenen Zierscheiben (T. I, 1, 2, 3), i grösseren Knopf mit zwei Ösen (T. I, 4), 3 kegelförmigen Bronzeknöpfen mit kreisförmigen Kannelüren (T. I, 5, 6) und noch 430 einfachen Bronzeknöpfen von einem Durchmesser zwischen 12 und 24 mm (T. I, 7—11).

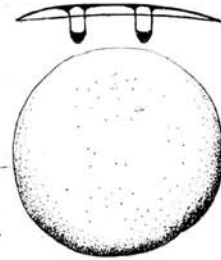
Der Hortfund gehört der Ha A-Periode an, vermutlich der älteren Phase (Ha A 1).

1

2

4

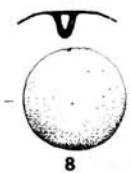
5

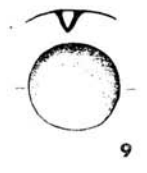
6

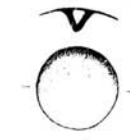
7

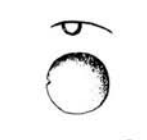
8

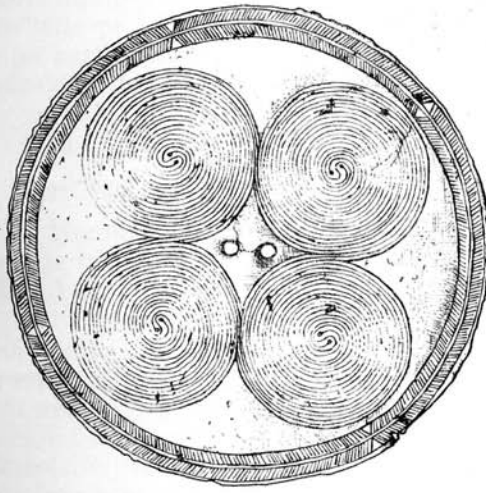
9

10

11

3

